

اثربخشی مصاحبه انگیزشی در خودکارآمدی تحصیلی و حل مسأله
دانش آموزان دختر مقطع متوسطه

**Effectiveness of motivational interviewing on the academic
self-efficacy and problem solving of female students**

S. Ashrafzadeh, M.A. شایسته اشرفزاده*
N. Khezrimoghadam, Ph.D. دکتر نوشیروان خضری مقدم**
V. Manzari Tavakoli, Ph.D. دکتر وحید منظری توکلی*

چکیده

مصاحبه انگیزشی روشی مراجعه محور و رهنمودی به منظور تقویت و افزایش انگیزه درونی برای تغییر از طریق کشف، شناسایی حل تردیدها و دوسوگرایی است. از جمله عواملی که توجه بیشتر محققان حوزه مصاحبه انگیزشی را جلب نموده است سبک‌های حل مسأله و خودکارآمدی است که این متغیرها در دختران دانش آموز کمتر بررسی شده است. در همین راستا، پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی آموزش مصاحبه انگیزشی بر حل مسأله و خودکارآمدی دانش آموزان دختر متوسطه شهر کرمان انجام شد. طرح این پژوهش از نوع شبه آزمایشی با پیش آزمون- پس آزمون همراه با گروه گواه می باشد. جامعه آماری این پژوهش

*. مربی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، کرمان

** .استادیار، گروه روانشناسی، دانشگاه شهید باهنر کرمان

اثربخشی مصاحبه انگیزشی در خودکارآمدی تحصیلی و حل مسأله دانش آموزان دختر مقطع متوسطه

را دانش آموزان دختر پایه نهم متوسطه کرمان تشکیل می دهند. از این جامعه تعداد ۳۰ نفر از دانش آموزان به صورت تصادفی ساده و به دو گروه آزمایش و گواه (هر کدام ۱۵ نفر) انتخاب شدند. هر دو گروه قبل و بعد از آموزش به پرسشنامه حل مسأله هپنر (۱۹۹۸) و پرسشنامه خودکارآمدی تحصیلی مورگان (۱۹۹۷) پاسخ دادند. برای گروه آزمایش، ۴ جلسه دوساعتی به صورت هفتگی آموزش مصاحبه انگیزشی اجرا شد و گروه گواه در این مدت برنامه ای دریافت نکردند. تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از فراوانی، درصد، میانگین، انحراف استاندارد و تحلیل کواریانس استفاده شد. نتایج نشان داد آموزش مصاحبه انگیزشی بر حل مسأله دانش آموزان دختر پایه نهم متوسطه تأثیر معناداری در سطح ($P < 0.05$) دارد. بدان معنی که آموزش مصاحبه انگیزشی بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان تأثیر مثبت دارد.

واژه- کلیدها: مصاحبه انگیزشی، حل مسأله، خودکارآمدی تحصیلی.

Abstract

Motivational interview is a referential and guidance approach to reinforce and enhance the intrinsic motivation for change through discovery, identification of solving doubt and ambivalence. Among the factors that have attracted more attention from researchers in the field of motivational interviewing are problem solving styles and self-efficacy that these variables have been less studied in female students. The aim of present paper is to study the effectiveness of motivational interviewing on the academic self-efficacy and problem solving of female students [ninth grade of high school] in Kerman. The statistical population of this paper includes the female students of this educational grade. Of this number, 30 of them were randomly selected and they were divided into two groups as control and test ones [about 15 individuals for each of them]. These two groups [before and after the learning process] answered two questionnaires "Heppner's problem solving [1998]" and "Morgan's academic self-efficacy [1997]", respectively. For the test group, how to fulfill the motivational interviewing was done in four weekly sessions [about two hours] and the control group did not receive any plan. For data analysis, the statistical methods such as frequency, percentage, average, mean, standard deviation, co-variance analysis, Kolmogorov-Smirnov and

co-variance analysis were used. The results showed that learning the motivational interviewing affected meaningful in level of $p < 0.05$ on problem solving of female student [of this educational grade] and also the learning process of motivational interviewing has positive effect on academic self-efficacy of female student.

Keywords: motivational interviewing, problem solving, academic self-efficacy.

Contact information: ashrafzadeh.sh@gmail.com

مقدمه

از جمله عوامل مختلفی که اثر وسیعی بر فرآیند انگیزشی دارد خودکارآمدی است که به صورت گسترده در نظریه شناختی- اجتماعی مطرح گردیده است (الیوت، ۲۰۱۴). بر اساس نظریه بندورا سطوح خودکارآمدی می تواند انگیزش را در افراد افزایش دهد. خودکارآمدی به معنای توانایی ادراک شده فرد در انطباق با موقعیت های خاص است و به احساس عزت نفس، ارزش خود، احساس کفایت و کارآیی در برخورد با زندگی اطلاق می شود. بندورا و کیم بیان می کند که باورهای خودکارآمدی با عملکرد تحصیلی رابطه مستقیم و مثبت دارند و اثر وسیعی بر فرآیند انگیزشی دارند. انگیزه یک عامل مرتبط با موقعیت مدرسه است اگرچه هوش ۲۵ درصد از واریانس را در موقعیت آموزشی را نشان می دهد در حالی که انگیزه یکی از عوامل اصلی در عملکرد تحصیلی است (استین مایر، ۲۰۰۹).

مصاحبه انگیزشی^۱ روشی مراجعه محور، رهنمودی به منظور تقویت و افزایش انگیزه درونی برای تغییر از طریق کشف، شناسایی حل تردیدها و دوسوگرایی است. هدف نهایی تمام پژوهش های روانشناسی تربیتی به موضوع پیشرفت تحصیلی بر می گردد از جمله این عوامل که توجه بیشتر محققان را جلب نموده است سبک های حل مسأله و خودکارآمدی است و همچنین هدف اصلی مصاحبه انگیزشی راهنمایی مراجع در جهت حل دوسوگرایی و ناهمگنی در رفتارهایش است. این کار با انگیزه دادن به مراجع برای تغییر در جهت خصوصی انجام می گیرد (روگروس، ۲۰۰۸). به دنبال این میلر و رولینک مداخله ای را تحت عنوان مصاحبه انگیزشی را ابداع کردند که تلاشی را در راستای افزایش خودکارآمدی و گواه فرد برای تغییر رفتاری

اثربخشی مصاحبه انگیزشی در خودکارآمدی تحصیلی و حل مسأله دانش آموزان دختر مقطع متوسطه

انجام می‌دهد و از سبک گوش دادن تعاملی و همدلانه برای افزایش انگیزش استفاده می‌کرد که به اختلاف بین اهداف شخصی رفتار کنونی تأکید ویژه دارد (دیلو، ۲۰۰۳).

به عقیده بندورا باورهای خودکارآمدی به‌عنوان یک واسطه شناختی عمل می‌کند و ناظر بر باور به توانایی برای انجام تکالیف یا فعالیت خاص است. باورهای خودکارآمد تحصیلی به‌عنوان یکی از ابعاد باورهای خودکارآمدی، احساس توانایی فردی برای یادگیری محتوا و انجام تکالیفی است که به او داده می‌شود و از تجارب گذشته و کنونی در طول دوران مدرسه و نقش‌های خاص تأثیر می‌پذیرد (فرلا، والک و کی، ۲۰۰۹). در واقع باورهای خودکارآمد تحصیلی به معنای ادراک و باور دانش آموز از توانمندی خود در فهم و یادگیری، حل مسائل درسی در دستیابی به موفقیت تحصیلی است. حل مسأله^۲ و تلاش بر آن جزئی از زندگی هر فرد است و نظام تعلیم و تربیت باید دانش‌آموزان را برای برخورد با زندگی آینده آماده کند و مسأله به موقعیتی گفته می‌شود که فرد با استفاده از مهارت‌ها و اطلاعات موجود خود بتواند آن را حل کند (سیف، ۱۳۸۶).

عملکرد دانش‌آموزان در مهارت‌های حل مسأله ناشی از تأثیر متغیرهای گوناگون است که شناسایی و میزان تأثیرگذاری آنها می‌تواند به بهبود پیشرفت دانش‌آموزان در حوزه‌های مختلف درسی و زندگی واقعی کمک کند. یکی از اهداف عمده آموزش و پرورش توانایی حل مسأله، آفرینندگی و ابتکار دانش‌آموزان است. از این توانایی‌های دانش‌آموزان می‌توانند با شرایط گوناگون زندگی و موقعیت‌های جدید سازگار شوند. رشد این توانایی‌ها از طریق روش‌های تدریس فعال میسر است. انگیزه و رضایت باعث برانگیخته شدن علاقه و تمایل بیشتر، جستجو، کنجکاوی، کشف ایده‌های نوین، گسترش، باور و اندیشه عمل می‌گردد (آرمند، ۱۳۸۳). میلر و رولینک (۲۰۰۸) مداخله‌ای را تحت عنوان مصاحبه انگیزشی ابداع کردند که تلاشی را در راستای افزایش خودکارآمدی و گواه فرد برای تغییر رفتاری انجام می‌داد و از سبک گوش دادن تعاملی و همدلانه برای افزایش انگیزش استفاده می‌کرد که به اختلاف بین اهداف شخصی رفتار کنونی تأکید ویژه دارد. در پژوهش حاضر به تأثیر مصاحبه انگیزشی بر حل مسأله و خودکارآمدی می‌پردازد تا پاسخی برای فرضیات و سؤالاتی برای این متغیرها باشد و درصدد است تا به‌طور مشخص به بررسی فرضیه‌های زیر بپردازد.

اثربخشی مصاحبه انگیزشی در خودکارآمدی تحصیلی و حل مسأله دانش آموزان دختر مقطع متوسطه

فرضیه‌های پژوهش

- ۱- مصاحبه انگیزشی بر حل مسأله دانش آموزان دختر پایه نهم تأثیر دارد.
- ۲- مصاحبه انگیزشی بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان دختر پایه نهم تأثیر دارد.

روش

جامعه آماری، نمونه و روش اجرای پژوهش: طرح این پژوهش از نوع شبه آزمایشی با پیش‌آزمون- پس‌آزمون همراه با گروه گواه می‌باشد. جامعه آماری در این تحقیق شامل کلیه دانش آموزان دختر پایه نهم متوسطه شهر کرمان در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴ می‌باشد که در مدارس عادی مشغول به تحصیل هستند. حجم نمونه بر اساس نوع پژوهش که در تحقیقات آزمایشی به صورت تصادفی ساده برای هر گروه حداقل ۱۰ نفر در نظر گرفته می‌شود (سرمد، حجازی و بازرگان، ۱۳۸۳) انتخاب می‌گردد. از بین افراد جامعه تعداد ۳۰ نفر دانش آموز دختر که به دلایل مشکلات تحصیلی و مشکلات حل مسأله به مراکز مشاوره ارجاع داده می‌شوند انتخاب گردید و به‌طور تصادفی به دو گروه آزمایش و گواه (هر کدام ۱۵ نفر) تقسیم شدند. هر دو گروه قبل و بعد از آموزش به پرسشنامه حل مسأله هینر (۱۹۹۸) و پرسشنامه خودکارآمدی تحصیلی مورگان (۱۹۹۷) پاسخ دادند. برای گروه آزمایش، ۴ جلسه دوساعتی به صورت هفتگی آموزش مصاحبه انگیزشی اجرا شد و گروه گواه در این مدت برنامه‌ای دریافت نکردند. مختصری از جلسات مصاحبه انگیزشی بدین صورت بود:

جلسه اول: آموزش فرایند و مراحل تغییر: این جلسه به دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا از ضرورت و احساس نیاز بیرونی به سمت تمایل درونی برای تغییر حرکت کنند. آنها نیاز دارند تا احساسات خود را مبنی بر تحت فشار و اجبار بودن برای تغییر را به هر شکلی برون‌ریزی و تخلیه کنند. (شفاف‌سازی احساسات) با استفاده از تکنیک‌های سبک همدلانه، گوش دادن انعکاسی، درک دقیق، پذیرش و احترام و مدارا کردن با مقاومت مراجع امکان می‌یابد (بی‌روزنگرن، ترجمه شیما تمنایی فر، ۱۳۹۳).

جلسه دوم: جلسه بر محور دو سوگرایی مراجع: چیزهای خوب و چیزهای نه‌چندان خوب در خصوص رفتار متمرکز است، این کار فراهم‌کننده زمینه‌ای برای توسعه، گسترش و افزایش

اثربخشی مصاحبه انگیزشی در خودکارآمدی تحصیلی و حل مسأله دانش آموزان دختر مقطع متوسطه

آگاهی از خطرات، از طریق سنجیدن هزینه‌ها و پاداش‌های رفتار فرد است. علاوه بر این توانایی مراجع در ارزیابی و سنجش میزان خودکارآمدی برای تغییر نیز تأکید دارد. تکنیک‌های مورد استفاده در این جلسه عبارتند از: تمرین بارش ذهنی (حل مسأله) به منظور ترسیم نمودار سود و زیان کوتاه‌مدت و بلندمدت قبل از تصمیم‌گیری (بی روزنگرن، ترجمه شیما تمنایی فر، ۱۳۹۳).

جلسه سوم: ارزش‌ها؛ ارزش‌ها، استانداردها، کیفیت‌ها و ویژگی‌هایی هستند که به تعیین و برقراری هدف و جهت اهداف و فعالیت‌ها کمک می‌کنند. وقتی فردی ارزش‌ها را شناسایی کرد، این قدرت را دارد که فشار و نیروی قابل ملاحظه‌ای را اعمال و ببر رفتار خویش تأثیر گذاشته و آن را هدایت کند و در مورد فرآیندهای تصمیم‌گیری بینش به دست آورد. این بینش باعث افزایش رضایتمندی، انرژی، حرمت خود و متعاقب آن کاهش اضطراب به‌ویژه اضطراب‌های موقعیتی نظیر اضطراب امتحان در مراجع خواهد شد، تکنیک‌های مورد استفاده در این جلسه (تمرین ارزش‌ها که شامل چهار مرحله است مرحله اول شناسایی و علامت‌گذاری ارزش‌هایی که بیشترین اهمیت را برای آنان دارد، مرحله دوم انتخاب ۶ ارزش مهم و اصلی، مرحله سوم اولویت‌بندی این شش ارزش، مرحله چهارم تعاریف هر ارزش از نظر مراجع (بی روزنگرن، ترجمه شیما تمنایی فر، ۱۳۹۳).

جلسه چهارم: شناخت موقعیت‌های عامل بی‌انگیزگی، و شیوه‌های مقابله با آن، بازشناسی مشکل، کمک به مراجع در حل نگرانی‌ها، و شیوه‌های مقابله با آن، قصد تغییر و خوش‌بینی (بی روزنگرن، ترجمه شیما تمنایی فر، ۱۳۹۳).

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی نظیر فراوانی، درصد، میانگین و انحراف استاندارد و از روش‌های آمار استنباطی نظیر تحلیل کواریانس و آزمون و آزمون کلموگروف اسمیرنوف استفاده شد. تمامی این داده‌ها به‌وسیله نرم‌افزار تحلیل آماری SPSS-20 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

ابزارهای پژوهش:

پرسشنامه خودکارآمدی تحصیلی^۳ (MJSES). جری جینگ و ویکی مورگان (۱۹۹۷) در این پرسشنامه به‌منظور بررسی قابلیت اعتماد عاملی پرسشنامه خودکارآمدی تحصیلی از تحصیل عوامل بهره گرفتند. تحلیل عوامل سه عامل اصلی را در مقیاس مورد تأیید قرار داد.

اثربخشی مصاحبه انگیزشی در خودکارآمدی تحصیلی و حل مسأله دانش آموزان دختر مقطع متوسطه

اولین عامل گویه‌های مربوط به استعداد، دومین عامل گویه‌های مربوط به بافت و سومین عامل گویه‌های مربوط به کوشش هماهنگ بودند. در نهایت تعداد گویه‌ها به ۳۰ سؤال تقلیل یافت. جهت سؤالات مثبت بوده و در یک مقیاس ۴ درجه‌ای لیکرت از "کاملاً موافقم" تا "کاملاً مخالفم" تنظیم شده‌اند. ضرایب آلفای کرونباخ حاصل از این گویه‌ها ۰/۸۲ گزارش شده و زیرمقیاس‌ها به ترتیب ۰/۷۸ برای استعداد، ۰/۷۰ برای بافت و ۰/۶۶ برای کوشش گزارش شده‌اند (جینگ و مورگان، ۱۹۹۷). در این پژوهش نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، ضریب پایایی مقیاس به ترتیب برای عامل استعداد ۰/۸۱، برای عامل بافت ۰/۷۶ و برای عامل کوشش ۰/۸۹ به دست آمد.

پرسش‌نامه حل مسأله هینر (PSI): این پرسشنامه حاوی ۳۵ سؤال براساس مقیاس ۶ گزینه‌ای لیکرت است. در این پرسشنامه افراد براساس مقیاس لیکرت به پرسش‌ها پاسخ می‌دادند که درجه‌بندی آن عبارتند از: کاملاً موافقم، موافقم، اندکی موافقم، اندکی مخالفم، مخالفم، کاملاً مخالفم. هینر و کراسکوف (۱۹۸۷) به نقل از لارسون، پنترا و نستد، (۲۰۰۴) حل مسأله را شامل یک رشته پاسخ‌های رفتاری، شناختی و عاطفی می‌دانند که به منظور سازگاری با چالش‌های درونی و بیرونی را ابزار گردیده‌اند. هینر وجود سه ساختار را در فرآیند حل مسأله مطرح ساخته است عبارتند از: احساس کفایت در حل مسأله گواه شخصی بر هیجان‌ها و رفتارها و سبک‌های گرایشی - اجتنابی. در این زمینه نیز شواهد پژوهشی و نظری گوناگونی درباره متغیرهای فراشناختی به ویژه ارزیابی خود به عنوان یک متغیر مؤثر در حل مسأله ارائه گردیده است. پرسشنامه حل مسأله توسط هینر و پترسن برای سنجش درک پاسخ‌دهنده از رفتارهای حل مسأله‌شان ۳۵ ماده دارد که برای اندازه‌گیری چگونگی واکنش افراد به مسائل روزانه‌شان طراحی تهیه شده است. روایی آزمون نشان داد که ابزار سازه‌هایی را اندازه‌گیری می‌کنند که مربوط به متغیرهای شخصیتی و به‌طور قابل ملاحظه‌ای مرکز گواه هستند پایایی بازآزمایی نمره کل پرسشنامه در فاصله دو هفته در دامنه‌ای از ۰/۸۳ تا ۰/۸۹ گزارش شده که بیانگر این است که پرسشنامه حل مسأله ابزاری پایا برای سنجش توانایی حل مسأله است (هینر و پترسن، ۱۹۸۲). این پرسشنامه توسط رفعتی و با راهنمایی خسروی ترجمه و برای اولین بار در ایران استفاده شد (خسروی و همکاران، ۱۳۷۷). آلفای کرونباخ به دست آمده در تحقیق خسروی،

اثربخشی مصاحبه انگیزشی در خودکارآمدی تحصیلی و حل مسأله دانش آموزان دختر مقطع متوسطه

درویزه و رفعتی (۱۳۷۷) و در تحقیق بذل (۱۳۸۳) ۰/۸۱ گزارش شده است که در حد قابل قبولی است. همچنین در پژوهش راستگو و همکاران (۱۳۸۹) پایایی این پرسشنامه براساس دوبار اجرا در فاصله دو هفته بین ۰/۸۳ تا ۰/۸۹ گزارش شده است.

داده‌ها و یافته‌ها

جدول شماره (۱) میانگین و انحراف استاندارد نمره خودکارآمدی تحصیلی در گروه آزمایش و گروه گواه را دو مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون نشان می‌دهد.

جدول ۱: توصیف نمره خودکارآمدی تحصیلی در گروه آزمایش و گروه گواه

متغیرها	مرحله	میانگین	انحراف معیار
خودکارآمدی تحصیلی گروه آزمایش	پیش‌آزمون	۵۱/۲۳	۵/۷۲
	پس‌آزمون	۷۵/۱۲	۵/۵۹
خودکارآمدی تحصیلی گروه گواه	پیش‌آزمون	۵۰/۸۷	۵/۴۲
	پس‌آزمون	۵۱/۳۴	۶/۰۴

همانطور که اطلاعات جدول شماره (۱) نشان می‌دهد نمره خودکارآمدی تحصیلی آزمودنی‌ها در گروه آزمایش در مرحله پیش‌آزمون با میانگین ۵۱/۲۳ و انحراف معیار ۵/۷۲ و در مرحله پس‌آزمون با میانگین ۷۵/۱۲ و انحراف معیار ۵/۵۹ است. نمره خودکارآمدی تحصیلی آزمودنی‌ها در گروه گواه در مرحله پیش‌آزمون با میانگین ۵۰/۸۷ و انحراف معیار ۵/۴۲ و در مرحله پس‌آزمون با میانگین ۵۱/۳۴ و انحراف معیار ۶/۰۴ است.

جدول ۲: توصیف نمره حل مسأله در گروه آزمایش و گروه گواه

متغیرها	مرحله	میانگین	انحراف معیار
حل مسأله گروه آزمایش	پیش‌آزمون	۷۵/۳۳	۵/۸۹
	پس‌آزمون	۹۶/۴۶	۵/۶۸
حل مسأله گروه گواه	پیش‌آزمون	۷۵/۳۱	۵/۵۱
	پس‌آزمون	۷۴/۷۵	۵/۸۲

نمره حل مسأله آزمودنی‌ها در گروه آزمایش در مرحله پیش‌آزمون با میانگین ۷۵/۳۳ و

اثربخشی مصاحبه انگیزشی در خودکارآمدی تحصیلی و حل مسأله دانش آموزان دختر مقطع متوسطه

انحراف معیار ۵/۸۹ و در مرحله پس آزمون با میانگین ۹۶/۴۶ و انحراف معیار ۵/۶۸ است. نمره حل مسأله آزمودنی‌ها در گروه گواه در مرحله پیش آزمون با میانگین ۷۵/۳۱ و انحراف معیار ۵/۵۱ و در مرحله پس آزمون با میانگین ۷۴/۷۵ و انحراف معیار ۵/۸۲ است. در ادامه جهت بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کولموگروف اسمیرنف استفاده شد، همان‌طور که جدول زیر نشان می‌دهد (جدول شماره ۲) نتایج آزمون کولموگروف اسمیرنف معنادار نشد که حاکی از نرمال بودن توزیع متغیرهای پیش تست است.

جدول ۳: نتایج آزمون کولموگروف اسمیرنف در متغیرهای خودکارآمدی تحصیلی و حل مسأله

متغیرها	آزمون کولموگروف اسمیرنف	معناداری
خودکارآمدی تحصیلی	۰/۹۵۱	۰/۲۱
حل مسأله	۰/۷۸۰	۰/۲۹

عدم معناداری در جدول شماره (۳) نشان می‌دهد که توزیع متغیرهای پیش تست به صورت نرمال است. در این پژوهش، با گواه آماری پیش آزمون به عنوان متغیر تصادفی کمکی یا همپراش (کواریت)، میانگین نمره‌های پس آزمون دو گروه تعدیل می‌شوند. نتایج تحلیل کواریانس گروه‌های آزمایشی و گواه در متغیر خودکارآمدی تحصیلی در جدول شماره (۴) نشان داده شده است.

جدول ۴: مقایسه داده‌های استنباطی گروه‌های آزمایشی و گواه با استفاده از تحلیل کواریانس در متغیر خودکارآمدی تحصیلی

منابع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورها	نسبت F	سطح معنی داری
پیش آزمون	۶۹/۲۷	۱	۶۹/۲۷	۱/۱۳	۰/۲۱
گروه‌ها	۸۸۱/۴۹	۱	۸۸۱/۴۹	۱۴/۳۸	۰/۰۱
خطا	۱۶۵۵/۱۲	۲۷	۶۱/۳۰		

همان‌گونه که در جدول شماره (۴) ملاحظه می‌شود، به وسیله تحلیل کواریانس معنادار بودن تفاوت بین میانگین‌های نمره‌های پس آزمون خودکارآمدی تحصیلی هر دو گروه آزمایش و گواه پس از منظور داشتن تفاوت اولیه بین دو گروه در پیش آزمون، آزموده شد و

اثربخشی مصاحبه انگیزشی در خودکارآمدی تحصیلی و حل مسأله دانش آموزان دختر مقطع متوسطه

این نتیجه حاصل شد که دو گروه در پس آزمون با نسبت $F(1,27) = 14/38$ ، در سطح $P < 0/01$ ، باهم تفاوت معناداری داشته‌اند، یعنی پس از ارائه جلسات آموزش مصاحبه انگیزشی به دانش آموزان گروه آزمایش، این گروه به‌طور معناداری کمتر از گروه گواه به سؤالات آزمون خودکارآمدی تحصیلی پاسخ دادند. بنابراین این فرضیه پژوهش که: «آموزش مصاحبه انگیزشی بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان دختر پایه نهم شهر کرمان تأثیر دارد»، در سطح معناداری $P < 0/01$ ، مورد قبول واقع شد. نتایج تحلیل کواریانس گروه‌های آزمایشی و گواه در متغیر حل مسأله در جدول شماره (۵) نشان داده شده است.

جدول ۵: مقایسه داده‌های استنباطی گروه‌های آزمایشی و گواه

با استفاده از تحلیل کواریانس در متغیر حل مسأله

منابع تغییرات	مجموع مجدورات	درجه آزادی	میانگین مجدورها	نسبت F	سطح معنی داری
پیش آزمون	۸۴/۲۳	۱	۸۴/۲۳	۱/۴۹	۰/۱۹
گروه‌ها	۷۲۰/۷۱	۱	۷۲۰/۷۱	۱۲/۷۹	۰/۰۱
خطا	۱۵۲۶/۳۱	۲۷	۵۶/۵۳		

همان گونه که در جدول شماره (۵) ملاحظه می‌شود، به‌وسیله تحلیل کواریانس، معنادار بودن تفاوت بین میانگین‌های نمره‌های پس آزمون حل مسأله هر دو گروه آزمایشی و گواه را پس از منظور داشتن تفاوت اولیه بین دو گروه در پیش آزمون، آزموده شد و این نتیجه حاصل شد که دو گروه در پس آزمون با نسبت $F(1,27) = 12/79$ ، در سطح $P < 0/01$ ، باهم تفاوت معناداری داشته‌اند، یعنی پس از ارائه جلسات آموزش مصاحبه انگیزشی به دانش آموزان گروه آزمایش، این گروه به‌طور معناداری بیشتر از گروه گواه به سؤالات آزمون حل مسأله پاسخ دادند. بنابراین این فرضیه پژوهش که: «آموزش مصاحبه انگیزشی بر حل مسأله دانش آموزان دختر پایه نهم شهر کرمان تأثیر دارد»، در سطح معناداری $P < 0/01$ ، مورد قبول واقع شد.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر مصاحبه انگیزشی بر حل مسأله و خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان دختر پایه نهم متوسطه شهر کرمان در سال ۱۳۹۵-۱۳۹۴ انجام شد. بر این

اثربخشی مصاحبه انگیزشی در خودکارآمدی تحصیلی و حل مسأله دانش آموزان دختر مقطع متوسطه

اساس فرضیه‌های پژوهش عبارتند از:

- مصاحبه انگیزشی بر حل مسأله دانش آموزان دختر پایه نهم تأثیر دارد.
 - مصاحبه انگیزشی بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان دختر پایه نهم تأثیر دارد.
- پس از بررسی فرضیه اول نتایج نشان داد آموزش مصاحبه انگیزشی بر حل مسأله دانش آموزان دختر پایه نهم متوسطه شهر کرمان تأثیر دارد. این یافته با نتایج یافته‌های پژوهش ادیب‌نیا و همکاران (۱۳۹۲)، زارعی (۱۳۹۰)، شریفی و همکاران (۱۳۸۷)، انورخان و همکارانش (۲۰۱۰)، دایر و آذربورن (۲۰۱۳) همسو می‌باشد. در تبیین این فرضیه می‌توان گفت که حل مسأله عبارت است از فرآیند شناختی- رفتاری که توسط فرد هدایت می‌شود و فرد سعی می‌کند که با کمک آن راه حل‌های مؤثر یا سازگارانه‌ای برای مسائل زندگی روزمره خویش پیدا کند. به این ترتیب حل مسأله یک فرآیند آگاهانه، منطقی، تلاش بر و هدفمند است. حل مسأله پیدا کردن راه مناسب برای رسیدن به هدفی است که فعلاً دسترسی به آن ممکن نیست. افزودن صفت اجتماعی به حل مسأله به این معنی است که رویارویی با هر نوع مسأله‌ای که در بستر زندگی اجتماعی انسان اتفاق می‌افتد. روش حل مسأله به صورت فرآیندی رفتاری تعریف شده است که به صورت شناختی یا آشکار انواع پاسخ‌های بالقوه را به موقعیت‌های مشکل‌آفرین ارائه می‌کند و احتمال انتخاب مؤثرترین پاسخ را از میان این راه حل‌های مختلف افزایش می‌دهد و از بسیاری جهات، آموزش شیوه حل مسأله را کمک به فرد، برای ایجاد یک آمایه دیگری قلمداد می‌کنند سبک حل مسأله را، تفاوت‌های فردی پایدار در شیوه‌های ترجیحی که افراد در رویارویی با مسائل به کار می‌گیرند، تعریف کرده‌اند. حل مسأله همواره با انسان همراه بوده است. معمولاً زمانی فرد با حل یک مسأله اجتماعی روبه‌روست که مشکل یا مانعی وجود داشته باشد که استفاده از پاسخ‌های سازگارانه قبلی وی راهگشا نباشد زندگی را می‌توان روند پیاپی مواجه شدن با مسائل و تلاش برای حل آنها دانست. نظریه‌های مختلفی درباره حل مسأله ارائه شده است که به دو دسته کلی که شامل نظریه‌های کلاسیک حل مسأله و نظریه‌های معاصر حل مسأله تقسیم می‌شود. نظریه‌های کلاسیک حل مسأله که شامل کوشش و خطای ثورندایک، جان دیویی، گشتالت است و نظریه‌های معاصر توسط روانشناسان زیادی از جمله نیوئل و سایمون به موضوع نظریه‌های معاصر حل مسأله پرداختند و

اثربخشی مصاحبه انگیزشی در خودکارآمدی تحصیلی و حل مسأله دانش آموزان دختر مقطع متوسطه

عقاید زیادی درباره این که چگونه مغز انسان در جریان حل مسأله فعالیت می کند پدید آورده است. روانشناسان پردازش اطلاعات معتقدند که مهم ترین جنبه حل مسأله ساختن بازنمایی از یک مسأله است که باید چهار جنبه آن مسأله را دریابد که شامل وضعیت نخستین، وضعیت مطلوب، اقدامات و درک محدودیت های اقدامات است و رولینک، میلر و بوچلر رویکرد مصاحبه انگیزشی را رویکرد درمان جو مدار کوتاه مدت و رهنمودی توصیف می کند که هدف آن برانگیختن تغییر رفتار به وسیله کمک به درمان جویان برای کاویدن و حل کردن ناهمخوانی خودشان است و مصاحبه انگیزشی می تواند در حل مسأله دانش آموزان تأثیر مثبت داشته باشد.

پس از بررسی فرضیه دوم نتایج نشان داد آموزش مصاحبه انگیزشی بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان دختر پایه نهم متوسطه شهر کرمان تأثیر دارد. این یافته با نتایج پژوهش فیروزآبادی و همکاران (۱۳۹۲)، فخری و همکاران (۱۳۹۲)، احمدی و همکاران (۱۳۹۱)، نویدیان و همکاران (۱۳۸۹)، بوفارد و همکاران (۲۰۰۵)، پاجاریس و میلر (۲۰۰۹)، پنتریج و دی گروت (۲۰۰۱) همسو می باشد و این یافته ها با پژوهش داوری (۱۳۹۱) و زارع اسدآبادی (۱۳۸۹) ناهمسو می باشد. در تبیین این فرضیه می توان گفت: خودکارآمدی با احساس شادابی ارتباط داشته باشد، زیرا شادمانی زمانی به دست می آید که فعالیت های زندگی افراد بیشترین همگرایی را با ارزش ها و توانایی ها و کارآمدی او در زمینه های مختلف داشته باشد. خودکارآمدی به بنیه شخصیتی فرد در رویارویی با مسائل در رسیدن به اهداف و موفقیت او اشاره دارد و بیشتر از این که تحت تأثیر هوش و توان یادگیری دانش آموز باشد تحت تأثیر ویژگی های شخصیتی از جمله خودباوری، تلاشگر بودن و تسلیم شدن، واریسی علل عدم موفقیت به هنگام ناکامی، آرایش جدید مقدمات و روش های اجتماعی رسیدن به هدف و تحت کنترل در آوردن تکانه ها قرار دارد. باورهای خودکارآمدی پایه و اساس فعالیت انسان است. افرادی که خودکارآمدی بالایی دارند، انتظارشان در نتیجه گیری موفق نیز بالاست. در مقابل افرادی که به توانایی های خود تردید دارند، شانس خود را در موفقیت کاهش می دهند. احساس کارایی پایین می تواند انگیزش را تخریب کرده، سطح آرزوها را پایین آورد، در توانایی های شناختی اختلال ایجاد کند و بر سلامت جسمانی تأثیر ناگوار بگذارد. از سوی دیگر از آنجا که خودکارآمدی رفتاری یادگرفته شده و آموختنی است و ناشی از احساس عدم

اثربخشی مصاحبه انگیزشی در خودکارآمدی تحصیلی و حل مسأله دانش آموزان دختر مقطع متوسطه

آگاهی از توانایی‌های خود می‌باشد، مداخلات مصاحبه انگیزشی با تأکید بر عوامل شناختی و ایجاد حس همدلی و مقاومت در مقابل تضادها می‌تواند به‌طور آشکاری بر افزایش خودکارآمدی دانش آموزان بی‌انگیزه تأثیر داشته باشد. با توجه به این که تحقیقات، همبستگی بالایی بین خودکارآمدی و حل مسأله دانش آموزان نشان داده‌اند و همین‌طور نقش مثبت همدلی و افزایش سطح خودکارآمدی در افزایش حل مسأله می‌توان استنباط نمود که مداخله مصاحبه انگیزشی می‌تواند با افزایش حرمت خود و افزایش خودکارآمدی و حل مسأله دانش آموزان نقش موثری در بهبود کیفیت تحصیلی آنان و به‌دنبال آن تأثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی این دانش آموزان باشد. از مهمترین محدودیت‌های پژوهش می‌توان به این موارد اشاره کرد که مدت مصاحبه انگیزش برای هر متغیر در این پژوهش چهار جلسه گروهی دو ساعته هفتگی بود و اگر این مصاحبه برای افراد به‌صورت فردی انجام می‌شد مسلماً نتایج بهتری به‌دست می‌آمد اما محدودیت زمان و فرصت محدود در این سال تحصیلی یکی از محدودیت‌های این پژوهش بود. عدم گواه عوامل طبیعی محیطی چنان که ممکن است دانش آموزان تحت تأثیر شرایط خاص قرار گرفته باشند و پرسشنامه‌ها را با دقت از وضعیت موجود پر نکرده باشند. از دیگر محدودیت‌های پژوهش عدم همکاری برخی از مسئولان، کوتاهی درمانی دانش آموزان و همچنین نداشتن دسترسی به والدین دانش آموزان به‌دلیل فرصت محدود بود. در پایان پیشنهاد می‌شود پژوهش حاضر در قالب طرح‌های تجربی تک‌موردی اجرا شود. همچنین مشاوران و روانشناسان آموزش و پرورش می‌توانند از یافته‌های حاصل از پژوهش‌های مرتبط با مداخله مصاحبه انگیزشی با جنبه‌هایی که سبب علاقه و عدم علاقه دانش آموزان به کارهای تحصیلی و غیرتحصیلی می‌شود، به‌صورت کاربردی استفاده نمایند.

پی‌نوشت‌ها:

1- motivational interviewing

2- problem solving

3- Morgan-Jinks student efficacy scale

منابع و مأخذ فارسی:

- احمدی و همکاران. (۱۳۹۱). تأثیر آموزش مهارت‌های ارتباطی بر باورهای خودکارآمدی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر. *رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۴، ۱۱۸-۱۰۵.
- اسدبرقی، زهرا. (۱۳۸۹). *رابطه جو سازمانی با خودکارآمدی و تعهد سازمانی در کارکنان وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی.
- ابراهیمی، سارا؛ پاکدامن، شهلا؛ سپهری، صفورا. (۱۳۹۰). روابط بین اهداف پیشرفت، جو کلاس، توانایی و سودمندی ادراک شده در نوجوانان. *فصلنامه روانشناسی تحولی*، پاییز، ۸(۲۹): ۴۵-۳۵.
- ادیب‌نیا، اسد. (۱۳۸۹). *روش‌ها و متون تدریس علوم تجربی*. شوشتر: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی.
- باقری، سمیه. (۱۳۹۰). *بررسی رابطه به تعویق انداختن با متغیرهایی چون کمال‌گرایی، خودکارآمدی، استرس و وظیفه‌شناسی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه محقق اردبیلی.
- بیرامی و همکاران. (۱۳۹۲). بررسی رابطه بین باورهای فراشناختی، خودکارآمدی و خوشبینی با اضطراب امتحان در دانشجویان. *مجله دانشگاه علوم پزشکی ایلام*، ۷، ۲۱، ۱۷-۹.
- بیگلری، سعید. (۱۳۹۴). *تعیین تأثیر آموزش حل مسأله بر خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پسر منطقه خواجه در سال تحصیلی ۱۳۸۶-۱۳۸۵*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبایی.
- ترک‌لادنی، فاطمه. (۱۳۸۹). تأثیر خودکارآمدی بر موفقیت افراد در زندگی. *مجله رشد مشاور مدرسه، اصفهان*: ش ۲۲.
- جهانی، سیف‌الله. (۱۳۸۸). *روابط بین سطح آگاهی از مهارت‌های زندگی با باورهای خودکارآمدی در دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.
- زارعی، صغرا. (۱۳۹۰). *مقایسه تأثیر روش‌های تدریس آزمایشگاهی و حل مسأله بر میزان یادگیری و نگرش دانش‌آموزان نسبت به یادگیری در درس علوم تجربی پایه پنجم ابتدایی در شهرستان شیروان در سال تحصیلی ۱۳۹۰-۱۳۸۹*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد.

اثربخشی مصاحبه انگیزشی در خودکارآمدی تحصیلی و حل مسأله دانش آموزان دختر مقطع متوسطه

دانشگاه علامه طباطبائی.

- سیف، علی اکبر. (۱۳۸۴). روانشناسی پرورشی. ویراست نو. چاپ سیزدهم. تهران: انتشارات آگاه.
- ظهره‌وند، راضیه، (۱۳۸۹)، مقایسه مفهوم خودکارآمدی تحصیلی، هوش هیجانی، باورهای جنسیتی و رضایت از جنس دختران و پسران دبیرستانی و سهم هر یک از این متغیرها در پیش بینی پیشرفت تحصیلی. *مطالعات روانشناختی*، ۷۲-۴۷.
- فیروزآبادی، قاسمی، صفری، ابراهیمی، اعتمادی. (۱۳۹۲)، اثربخشی جلسات گروهی مصاحبه انگیزشی بر ارتقاء عزت نفس و خودکارآمدی زنان معتاد.
- نریمانی، محمد و وحیدی، زهره. (۱۳۹۲)، مقایسه نارسایی هیجانی، باورهای خودکارآمدی و عزت نفس در میان دانش آموزان بدون ناتوانی یادگیری، ۳(۲)، ۹۱-۷۸.
- نویدیان و همکاران. (۱۳۸۶). مصاحبه انگیزشی در درمان مشکلات روانشناختی. زاهدان: انتشارات سخن گستر.
- نویدیان، عابدی، باغبان. (۱۳۸۹)، تأثیر مصاحبه انگیزشی بر خودکارآمدی سبک زندگی مربوط به وزن در مردان با مشکل اضافه وزن و چاقی.
- هالارکویتز، هنی ای وسترا، ویلیام ار میلر، استفان رولینک. (ودیگران). مترجمان سیدجلال صدر السادات (۱۳۹۱). مصاحبه انگیزشی در درمان مشکلات روانشناختی.

منابع و مأخذ خارجی:

- Anwar khan, Hukamdad, Aqila Akhter, Riasar Ali. (2012). *Effect of using problem solving method in teaching mathematics on the Achievement of Mathematics students*. University of science Technology, Bannu, Nwfp pakistan.
- Bandora, A. (2006). Exercise of human agency through collective efficacy. *Fields A. Resolving patient ambivalence: A five psychologe - 82(1)*, 33-40.
- Bandura, A. (2001). Self-efficacy: The exercise of control. New York: *Freeman*.84(2), 191-215.
- Bandura, A.(2001). Cognitive perocessesin mediating behavioral change , *Journal of personality and social psycholog*, 35, 125-139.
- Bandura, A. (2001). *Self-efficacy in changing Societies*. NewYork : Cambridge university press.
- Bandura, A. (2001). Self-efficacy:The exercise of control. New York: *Freeman*.

84(2),191-215.

- Bandura, A. (2001). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Educational psychology*, 28(2), 117-148.
- Cox, W.M., (2014). klinger E. Handbook of Motivational counseling. concepts, approaches and assessment England: john wiley and sons.
- Dennis, W. (2004). *What we know about learning styles student*. Available: www.Christin Hosting. Com.
- Dowing kevin. Hoi kwanning. (2010). There ciprocal relationship between motivation and self-vegulation: A longitudinal study on acadmic pfrformance, *Learning and Individual differences*, volome 20, issue 6. page 692-686.
- Elliot: A.T. (2013). *Integrating the classic and contemporary approaches to achievement*. motivation: A hierarchical model of approach and avoidance achivemen goals. *Educational psychologist*, 34, 169-189.
- Fields. A. (2006). *Resolving patient ambivalence: A five motivational in terriewing in tervention*. portland: Hollifield Associates.
- Gage, N. and C.B. Berliner. (2001). *Educational psychology*; Boston: Houghton Mifflinco.
- Ilies, R., & Judge, T.A. (2005). Goal regulation across time: The effects of feedback and affect. *Journal of Applied Psychology*, 90, 453-467.
- kim, Y.H. (2003). Corrlation of mental health problem with psychological constracts in a adolescents, International. *Journal of nyrsing studies*. Vol, 40. pages 115-124.
- Mehpare, saka., Surmeli, Hikmet (2010). Examination of relationship between persevice science teachers' sense of efficacy and communication skills. *Procedia social and Behavioral sciences*. 2, 4722-4727. Available online at www.sciencediredt.com.
- Miller, W.R. & Rollnick, S. (2002). *Motivational interviewing: Preparing people for change*. 2nd ed. New York: Guilford.
- Pajares, F. Shunk, D.H. (2001). Self-beliefs and school success: self- efficacy concept and school achievement international perspeptive on individual differences.
- Pajares, F.& Miller, M.D. (1994). Role of self efficacy and self concept beliefs in Mathematical problem solving. *Journal of coauseling psychology*, 28.117-148.
- Pintrich P.R & Degroot, E.V. (1990). Motivational and self-regulated learning components of classroom academic performance. *Jornal of Educational*.
- Paris, S.G., Winograde. P. (2001). *The role of self- regulation learning in contextual teaching: Principle and practice for prepration*. W.w.w.ciera.org/library/achieve.
- Motivational interviewing intervention. Portland:Hollifield Associates; 2006.
- Santrock, John, W. (2003). *Psychology*. 7 th ed.
- Treffinger, D.J., sellby, E.C., scott, G.T. (2008). Understanding indiridual problem solving style:A key to learning and applying creative problem solving. *Learning and Individual differences*,18, 390-401.